

SUVREMENOST TRADICIJE

Na pročelju Odeona, zacijelo jednog od najljepših pariških kazališta, stoji odnedavno natpis *Théâtre de l'Europe*. Na istom je mjestu i istim zlatnim slovima gdje je do 1968. stajao natpis *Théâtre de France*. Dakle, Kazalište Europe uselilo se u zgradu u kojoj je nekoć prebivalo Kazalište Francuske. Izmjena prilično bogata značenjima. De Gaulle i Malraux, došavši na vlast, željeli su u Odeonu utemeljiti kazalište koje bi, pored tradicionalističke *Comédie française*, iskazivalo slavu nacionalne umjetnosti. Njegovo je vodstvo tada povjereno Jean Louisu Barraultu, amblematskoj figuri francuskog glumišta. Slava tog novog hrama francuske Talije nije bila duga vijeka: trajala je do 1968., kad su mladi pobunjenici zauzeli Odeon, smješten u srcu njihove Latinske četvrti.

Zanesenjak Barrault napravio je grješku izjavivši: »Na vašoj sam strani«, a vlast nije opraštala. Nakon uminuća pobune, Barrault je po kratkom postupku dobio otkaz, a Odeon je priključen *Comédie française* kao njezina druga pozornica.

Socijalist Mitterand i njegov ministar kulture Jack Lang francuski nacionalni koncept De Gaulleove epohe zamjenjuju širom europskom zamisli. Ideja o jednom europskom kazalištu, već dosta dugo nazočna u duhu i mislima, poprima posve određene obrise.

Na francusko–talijanskoj relaciji, još od Langove nazočnosti na venecijanskom *Carnevale-teatro* veljače 1982., zamisao se utvrđuje i razrađuje. U poslu sudjeluju Giorgio Strehler i Mau-

rizio Scaparro. Prve su boje mediteranske, čini se kako će prevagnuti ideja o potrebi da europski jug kulturno preglasa gospodarski moćniji sjever.

Ali u daljnjoj razradi zamisao poprima sve cjelovitije europske značajke: kako bi se mogao isključiti taj germanski sjever, koji od Goethea i Hölderlina nije prestajao sanjati i pjevati o jugu? Uostalom, spoznalo se, postoje drugi, vanjski, moćniji sustavi prema kojima se europski kulturni identitet mora profilirati. Prevladao je integralni, ali ne integralistički europeizam.

KAZALIŠTE – ILUZIJA – MOĆ

Francuska je vlada izglasala zakon o Kazalištu Europe. Novom je teatru dodijeljena drvena zgrada Odeona, a za direktora je postavljen Talijan Giorgio Strehler, amblematska figura europskoga glumišta.

Bilo je posve jasno da Kazalište Europe može dostajati svrsi bude li zapitkivačko, a ne jubilatorko. Jer u nekom privremenom zbroju čini se da ono što radikalno razlikuje europsku misao od drugih je njezina trajna, uporna zaupitanost. Dakle, već se u prvoj sezoni Teatar Europe trebao zapitati o sebi samom. O onom čudnovatom naboju kojim raspolaže i koji se konkretizira u pojmovima iluzije i moći, ili moći i iluzije, i konačno o svom odnosu prema onoj drugoj moći koja nije iluzija već stvarnost, i koja permanentno poseže u područje iluzije. Tako je definirana *tema* prve sezone: *théâtre – illusion – pouvoir. Kazalište – iluzija – moć* (vlast): riječ *pouvoir* u francuskom ima dvostruko značenje, moć i vlast.

Shakespeareova *Oluja*, rezimira temu integralno, razrađuje je u najširem dramatskom rasponu. Ostale predstave, predvi-

dene za prvu sezonu, trebale bi temu razrađivati kao njezine varijacije. Corneilleova *Iluzija* govori, kako reče Strehler, »o onim tajanstvenim sponama između kazališta i iluzije, između kazališta i života«. *Arminijeva bitka* Von Kleista čin je demistifikacije, a istodobno i teatralizacije figure moći, tj. lika junaka, *Svjetla bohemstva* španjolskog simbolista Vallea–Inclána iskazuju napetost i suprotive na odnosima lik–stvarnost, umjetnik–vlast. U takvu se prostoru zapitanosti treba zbivati početna sezona.

Na žalost, čini se da će Strehlerovo zdravstveno stanje odgoditi izvedbu *Iluzije*, koju on treba režirati, za jesen 1984. U repertoarnom prostoru koji tako ostaje privremeno ispražnjen trebale bi se naći dvije predstave gostujućih ansambala. Prva je Lessingova *Minna von Barnheim* u izvedbi *Piccolo Teatra* iz Milana, također u Strehlerovoj režiji, tekst i predstava posve sukladni temi, a druga po svemu sudeći Gogoljev *Revizor* u režiji Anatolija Efrosa. Sam *Revizor* je ono groteskno i za mnoge u svijetu danas tako aktualno naličje teme o iluziji i vlasti (moći), koja upotpunjuje njezin opći plan, a Efros je zaista europski redatelj.

POČETNI KVADRAT

Corneilleova *Iluzija* bit će produkcija ansambla Kazališta Europe na francuskom jeziku, ostale izvedbe su koprodukcije s kazalištem Italije (*Oluja*), Njemačke (*Arminijeva bitka*) i Španjolske (*Svjetla bohemstva*) na odgovarajućim jezicima. Taj početni kvadrat velikih jezika zapadnoeuropskih kultura bit će, dakle, proširen i ruskim ukoliko se neumjetnički razlozi ne upletu i ne spriječe dolazak *Revizora*.

Ni tim se proširenjem ne ispunja referencijalnost novog kazališta prema čitavom europskom prostoru. Ni daljnja proširenja, na kojima će se u budućnosti nastojati, ne će je u cijelosti ispuniti. Broj predstava je ograničen, tematski okviri obvezuju. Zato će, kao aktivitet usporedan onom što će se zbivati na njegovoj pozornici, Kazalište Europe izdavati časopis imenovan »Kazalište u Europi«.

Pitanja, problemi, predstave, tekstovi, relevantni za jednu europsku projekciju i viziju kazališta, koji će tek u ograničenu opsegu biti nazočni na pozornici, naći će mjesto u časopisu, u njemu će se kritički događati i vrjednovati, preko njega će tražiti što širu rezonansu. U takvoj imaginarnoj antologiji europskog kazališta naći će mjesto, već u prvom broju, i djela našeg glumišta: Teatar ITD u povodu Bourekova *Hamleta* te Dubrovnik u Hrvatskom narodnom kazalištu kroz Kunčevićeve predstave Držićeva *Dunda Maroja* i Vojnovićeve *Trilogije*.

Nakon svega još temeljno pitanje, često nazočno: da li zaista postoji europska kazališna matica, neki kazališni entitet koji bi bio izrazito europski i koji bi tako opravdao i sam naslov novog kazališta?

Govoriti o čvrstoj matici, o koherentnom entitetu, teško je i kad je riječ o nacionalnim kazališnim kulturama, a još teže na širokom prostoru kontinenta. Neke odrednice ipak postoje, u to sam siguran, i to prvenstveno kvalitativne odrednice. Proletio sam u zadnje vrijeme svijet s kraja na kraj, divio se tradicionalnoj rafiniranosti japanskog *Noa*, izražajnoj suptilnosti indijskog *Kathakalija*, autentičnosti nekih afričkih pokušaja, političkom naboju latinskoameričkog teatra, sjaju velikih sjevernoameričkih kazališnih strojeva, ali su takvi vrhunci kazališnog pjesništva, kao što su *Orestija* Petera Steina, *Tragedija Carmen* Petera Brooka ili *Oluja* Giorgia Strehlera ipak mogući samo u Europi.

To su predstave koje zadiru duboko u jedan tradicionalni duhovni prostor, poštuju sve njegove danosti, ali ih istodobno

kritički ispituju i dovode do ozračja izrazito suvremenog senzibiliteta. Čini mi se da je kazališna Europa danas jedina u stanju izvršiti to premoštenje između tradicije i suvremenog senzibiliteta, bez loma, bez kraha.

Sve ostalo je fascinantna, ali zaustavljena tradicija, kao na Istoku, ili sušta suvremenost, strastvena, kritična, tehnički blistava, što god hoćete, ali ipak tek nasušna suvremenost. U toj iznimnoj moći premoštenja zijeva između tradicije i suvremenosti vidim, dakle, posebnost, entitet kazališne Europe.

Svijest o tome dio je šireg procesa: prevladavanja osjećanja krivnje pa i inferiornosti, istrošenosti, koje je Europa zadala sama sebi.

GIORGIO STREHLER: GESTA SLOBODNA DUHA

Rodeno je Kazalište Europe. To više nije ideja ili želja, već stvarnost. To je korak prema spoznavanju ljudi, gesta ponovnog afirmiranja kulturnog identiteta Europljana, mnogostrukog, kompleksnog, proturječnog identiteta, koji je ipak prepoznatljiv poput crvene niti što prožima našu povijest.

U ovoj prvoj sezoni bit će prikazani glasovi različitih pjesnika i zemalja. U budućnosti, drugi glasovi, drugih zemalja, drugih jezika izmjenjivat će se na pozornici Kazališta Europe, kazališta otvorena za poeziju, za istinu, za ljubav, koji ne poznaju granica.

Francuska je htjela izvršiti tu gestu slobodna duha, stvarajući jedan javni organizam posvećen Europi stvaralaštva i nadarenosti. Stoga joj iskazujem našu zahvalnost.

Iako raznolik, naš program sadrži jedno temeljno jedinstvo. Odabrana djela razmatraju neke teme, zapitkuju kroz prostor te-

atra odnose između iluzije, moći (vlasti) i kazališta samog. Pitanja i odgovori uzajamno se križaju i upućuju prema beskraju.

Istodobno, na sceni Malog Odeona događat će se razne prikazbe kazališta, pjesništva, glazbe, u vezi s predstavama velike pozornice, ali tu ćemo obavljati i istraživački posao na novim djelima, francuskim i stranim.

Jedno je kazalište rođeno, rođen je jedan kazališni ansambl, započeo je jedan nov kulturni posao s osjećanjem nepoznatog, neizvjesnog, u duhu skromnosti: da učeći uradimo sutra nešto bolje, ne sami, već zajedno s našom publikom. Veza s publikom bit će nam temeljni čin našeg osjećanja teatralnosti, ona će također biti, na stanovit način, i naš vodič u budućnosti.